AIKAMEDIAN JULKAISEMA SÄHKÖKIRJA · Digi-KIRJA

ITKE ITKUSI PIHLAJAPUU

JAAKKO SAHIMAA

AIKAMEDIA

ITKE ITKUSI PIHLAJAPUU

JAAKKO SAHIMAA

am aikamedia

4. painos

© 1987 Jaakko Sahimaa ja Ristin Voitto ry.
© 2016 Jaakko Sahimaa ja Aikamedia Oy

ISBN 978-952-252-294-8 (painettu kirja)
ISBN 978-952-252-297-9 (sähkökirja-pdf)

Tämä sähkökirja on tuotettu Aikamedia Oy:n vuonna 2016 julkaisemasta painetusta teoksesta.

Sähkökirjan tuotanto: Aikamedia Oy

Teoksen sähköinen jakelu ja osittainenkin kopiointi muuhun kuin lain sallimaan yksityiseen käyttöön ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa on korvaus- ja rangaistusvastuun uhalla kielletty.

Raamatunlainauksissa on käytetty XI ja XII yleisen Kirkolliskokouksen vuosina 1933 ja 1938 käytäntöön ottamia suomennoksia.

Graafinen ilme ja sivunvalmistus Aikamedia Oy / Nea Koskinen
Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu 2016

TEHTY SUOMESSA
MADE IN FINLAND

YMPÄRISTÖMERKKI
MILJÖMÄRKT
4041 0037
Painotuote

LUKIJOILLE

Olen puhujamatkoillani Nivalan Maliskylälle usein yöpynyt Vieno ja Paavo Jokisaaren talossa. Paavo Jokisaaren kanssa minulla on sen verran yhteistä kaukaisessa menneisyydessämme, että olimme samassa komppaniassa Kiuruveden koulutuskeskuksessa 1941. Tuosta komppaniasta meidät samana vuonna kelpuutettiin lähtemään rintamalle. Paavo vietiin Syvärille ja minut Rukajärvelle. Tavatessamme toisemme keskustelu pyrkii väkisinkin kääntymään sodanaikaisiin tapahtumiin, ehkä siitä syystä, että ihminen ei pääse irti nuoruudenmuistoistaan. Mikäpä siinä, puhellaan kun tavataan.

Kymmenkunta vuotta sitten seisoin Jokisaaren olohuoneessa. Katselin ikkunasta Malisjoen takana olevaa silloista leppämetsää, kun yhtäkkiä sain innoituksen kirjoittaa jälleen jotain sodan muistoista. ”Itke itkusi, pihlajapuu” kaikui sielussani kuin kanteleen soitto. Nyt tuon innoituksen tuotteet on pantu paperille ja tarjoan kirjaani luettavaksi juuri tuonnimisenä, mistä asia sai alkunsa.

Kirjaani mahdollisesti lukevilta sotaveteraaneilta pyytäisin, ettette mikroskoopilla etsisi kirjastani historiallisia tapahtumia juuri sellaisina kuin ne kerran koettiin. Jos joku havaitsisi kirjasta jotain tuttua ja jopa henkilökohtaista, niin älä haasta

raastupaan. Romaani on aina romaani, ja tärkeimpänä tavoitteenani olen pitänyt sanoa jotain sodasta ja Jumalan rauhasta. Jos jotakuta kiinnostaa kirjan lukeminen, niin itke ja naura – ja sillä siisti.

Jaakko Sahimaa 1987

1

Elettiin kevätkesän herttaisia päiviä vuonna 1941. Leppoisa tuuli humahteli puissa. Jotkut kiireisimmät olivat jo kokeilleet uudella vastalla kylpemistä. Karjankellojen kilkatus kuului hakamailta, ja ilmassa oli hyvän suven odotusta.

Savolaista maisemaa halkoi maantie. Sitä taivalsi nuorukainen pysähdellen välillä kuuntelemaan lintujen laulua. Samalla hän silloin tällöin katsoi tulosuuntaansa, ikään kuin jotain odotellen. Miehen olemus oli suora ja ryhdikäs. Siinä ei ollut ihmettelemistä, sillä kaksi viimeisintä vuottaan nuorukainen oli ollut armeijassa. Tämä näkyi miehen olemuksesta. Nyt oli vihdoin vapaus koittanut. Ei siis kumma, jos miehen olemus ja ilme oli vapautunut. Nuorukainen oli sitaissut vähäiset tavaransa nyyttiin ja kantoi sitä keppiin pistettynä olkapäällään.

Yhtäkkiä rupesi takaa kuulumaan kärryjen kolinaa ja mutkan takaa porhalsi valkoharjainen ajokki melkoista vauhtia. Nuorukainen pysähtyi tien laitaan kuin tilaa tehdäkseen, mutta nosti samalla kätensä pysähtymisen merkiksi. Tulijoita oli kaksi, ja heidät oli helppo tuntea mustalaisiksi.

Tummapintaisen miehen huulet tärisivät näyttävästi, kun hän antoi ajokilleen pysähtymissignaalin. Koulutettu hevonen

totteli heti, vaikka länget pyrkivät työntymään kaulalle. Nuorta miestä hymyilytti. Perin omituisia liikkeitä tekivät mustalaisen huulet.

– Ptruu, ptruu. Mihin on miehen matka? kuului kärryltä.

– Ei ole erikoisempaa päämäärää, eteenpäin vain pitäisi päästä. En omista kiinteistöjä, ja edessä on vain koivujen reunustama tie, vastasi puhuteltu nauraen.

– Mutta otattekos minut kärrylle?

– Kärryissä on aina tilaa, mutta onkos sinulla kova kiire?

– Mihinkäpä tässä kiire. Eilen loppuivat kiireet, kun annoin armeijan vääpelille kättä jäähyväisiksi.

– Tulet siis Suomen raskaasta. Tuttua, tuttua, mustalainen hoki. – Mekin päästetään nyt Kaisan kanssa vähäksi aikaa kiire ohi ja syötetään vähän Liinua. Tuossa on tuo Santtu-vainajan mökki, ja sen pihaan näyttää nousseen jo heinää. On hyvä jatkaa syötetyllä pollella.

Mustalainen riisui hevosensa, ja hanakasti alkoi polle pistää nuorta nurmea suuhunsa. Aution mökin rappusilla ryhtyivät mustalaiset aterioimaan. Kassista näytti löytyvän yhtä ja toista suuhunpantavaa. Terävänä veitsellään mies leikkasi pitkiä viipaleita isosta ruisleivästä ja kysyi:

– Tahdotko sinä kunnon läskivoileivän?

– Enpähän erikoisemmin. Söin äsken tuolla kirkolla, ja on minulla tässä nyytyssäkin nälänvaraa.

– Hyvä on, hyvä on. Nyt on niin ankea aika, että on parasta pitää nälänvastinta mukanaan. Mutta mikäs mies sinä oikein olet?

– En oikeastaan mikään. Kulkuri sanan täydessä merkityksessä. Kuten sanoin, vapauduin eilen armeijasta.

Kuinka korkealle kohosit siinä talossa?

– Kersantinhan ne teki läksiäisiksi.

– Mikä on nimesi?

– Heikiksihän ne minua hihkuu. Tarvitseeko sanoa sukunimi?

– Ei välttämättä. Minun nimeni on Mikko ja tuo emäntä on Kaisa. Me olemme sopuisa pari.

– Siltä näyttää, siltä näyttää, sanoi Heikiksi esittäytynyt. – Vaan mihinkäs te olette menossa?

– Kysy sitä mustalaiselta! nauroi Mikko. – Ei mihinkään.

– Siis menette samaan paikkaan kuin minäkin.

Tuntuu varsin mukavalta. Vaan tiedättekö, onko täälläpäin isännillä ja yhtiöillä halonhakkuuta?

Sitä hommaa ainakin on tarpeeksi. Jos tahdot, niin vien sinut sellaisen isännän tykö, jolta saat vähintään tuhannen motin urakan. Missä olet motintekotaidon oppinut?

– Siellähän minä Suojärven savotoissa sen opin. Karkasin kotoani viisitoistavuotiaana ja ehdin tuota taitoa opetella viisi vuotta, ennen kuin jouduin armeijaan. Ja tiedä, Mikko, olin paremmanpuoleisen motintekijän opissa. Hän oli Karjalan kulkumiehiä ja otti minut hoiviinsa siellä Suojärven kairoilla. Kurkinen nimeltään.

– Vaan miksikäs karkasit kotoasi?

– Siihen oli kaksi syytä. Isäni oli hirvittävän kiivas rajavääpeli, ja kai veriini roiskahti pikkasen isän ärjyisää kiivautta. Yksinkertaisesti minä vain eräänä päivänä päätin, että nyt lakkaa ukko komentelemasta, ja läksin. Kuului isä kuolleen Suvilahden tappeluissa.

– Vai niin, vai niin. Entäs se toinen syy?

– Läksin Jumalaa pakoon.

– No, sillä polulla sinä et kovin pitkälle pääse.

– Kyllä minä sen itsekin tiedän. Käsitän, että eräänä päivänä seison vastatusten Jumalan kanssa.

– Niin siinä varmasti käy. Uskovaiset sanovat, jotta Jumala kutsuu ihmistä kaksi ja jopa kolmekin kertaa parannukseen. Vaan kerro tarkemmin pakomatkasi alusta.

– Tältä osin pakomatkani alkoi heikoin perustein. Seitsemän vuotta sitten alkoi Salmissa ilmetä outoa uskonnollista liikettä. Noina aikoina kaksi miestä saarnaili taloissa hyvin voimallisesti. Saarnat johtivat ihmiset liikutuksiin. Niitä putoili penkeiltä lattialle ja alkoivat puhua outoa kieltä. Kaikkein parhain lapsuudentoverini joutui myös tähän tilaan, ja hänestä tuli uskovainen. Minulle meinasi käydä samalla tavalla. Pelkäsin kuitenkin isäni nousevan raivoon, ja siksi jätin kotini. Kiinnostus uskonasioita kohtaan sammuikin pian savottaelämän kurjuuteen. Tahdotteko kuulla ihmeellisen jutun noilta päiviltä?

– Mielellämme, Mikko vastasi.

– Valtter Harakka oli sen pojan nimi, josta äsken kerroin. Olin jälleen kerran naapurissamme kokouksessa, kun uskoontulleet painuivat polvilleen ja ryhtyivät rukoilemaan. Tuossa tilaisuudessa Valtterinkin päälle laskeutui hurmoshenki. Ensiksi hän puhui jotain merkillistä kieltä ja alkoi sen jälkeen luetella kyläkuntamme miesten nimiä. Sitten hän sanoi: ”Voi, voi, kaikki nämä miehet tapetaan ja monta muuta miestä heidän kanssaan. Heikki, sinäkin joudut epämieluisiin olosuhteisiin ja luulet kuolevasi. Kuitenkin Herra sinua varjelee äitisi esirukousten tähden.”

– Kukapa tuota olisi silloin voinut uskoa, mutta kun talvisota syttyi, muistin Valtterin puheen. Kaikki nuo miehet, jotka hän luetteli, kaatuivat Kollaanjoen, Uomaan ja Pitkärannan taisteluissa. Mutta mitä te tähän sanotte?

– Minä en ikinä aliarvioi profetioita, jotka tulevat Jumalalta. Jumala voi totisesti puhua ihmisten kautta.

– Jumala on, jorahti Mikkokin. – Mitä sinä poika sitten oikein täältä etsit?

– No, kun ne meidän kylän asukkaat on sijoitettu tähän pitäjään evakoiksi, niin etsin äitiäni. Hänen pitäisi olla jossain täällä.

– Etkö ole pitänyt yhteyttä äitiisi?

– Voi Mikko-parka, jos tietäisit miten kova mies olen, niin et tuota kysyisi. Myös äiti tuli uskoon tuona herätysvuonna, ja rupesin häntäkin pelkäämään. Siitä lähtien kun karkasin, olen vain sen verran lähettänyt tietoa äidilleni, jotta hän tietäisi minun elävän. Nyt kaipaan takaisin äidin luo. Siksi olen täällä liikkumassa.

– Tuo on jo viimeistään nyt välttämätöntä. Tuhlaajapojan on syytä palata. Vaan mikäs on äitisi nimi?

– Liisa Metso on äitini nimi.

– Hän on varmaankin Evakko-Liisa! hihkaisi Kaisa ja jatkoi: – Te olette kotoisin Karjalasta.

– Isäni oli salmilaisia, mutta äitini on kotoisin jostain täältä.

– Hän on kotoisin Vihanniemeltä ja asuu jälleen syntymäpaikoillaan isänsä perintötorpassa. Kun istut viisi kilometriä rattaillamme, olet äitisi luona, Mikko lupaili.

– Annan teille viimeiset lanttini, jos viette minut äitini luo, Heikki sanoi.

– Tiedätkö muuten, että olemme monesti yöpyneet Evakko-Liisan mökissä? kysyi Mikko.

– En suinkaan sitä tiedä, mutta on hyvä asia, jos äitini on teille majapaikan antanut. Onkohan muuten äiti edelleen uskovainen?

– On ja luja sellainen! kiljui Kaisa. – Liisa-sisko on niin suloinen ihminen, että ihan turhaan sinä olet lähtenyt äitiäsi pakoon. Hän on muuten meille joskus kertonut kadonneesta pojastaan ja tyrskähtää aina silloin itkemään. Haavoja on tullut äidin sydämeen, mutta kyllä ne nyt paranee. Me on muuten rukoiltu Liisan kanssa sinua palaavaksi.

Pala nousi Heikin kurkkuun, kun hän Kaisaa kuunteli. Tämä oli muuten merkillistä, sillä reissumiehen elämä, talvisodan ankarat kokemukset ja sen jälkeen lähes epäinhimillinen simputussotaväki olivat kuivanneet Heikiltä kyynellähteet. Salatakseen liikutustaan hän sanoi:

– Millähän äiti henkeänsä elättänee?

– Hän kulkee Suur-Rahikkalassa töissä, ompelee ahkerasti, ja onpa hänellä oma lehmäkin. Joku muu kai kuolee nälkään kuin äitisi, vastasi Kaisa.

– Mutta miksikäs Kaisa sanoi äsken äitiä siskokseen? Tämä kuulostaa hivenen oudolta.

Nyt puuttui Mikko jälleen puheeseen.

– Katsos, kun tuo minun muijakin on niitä sellaisia, joita sanotaan uskovaisiksi. Totta puhuen hänet kastettiin äitisi olinpaikan rannassa viime kesänä. Minun täytyy surulla tunnustaa olevani niin suruton ja syntinen, etten oikein mielelläni yövy Liisan mökillä. Kas kun nämä muorit ryyhähtävät polvilleen ja alkavat rukoilla, niin saunaan siitä on lähdettävä. Ei kestä suruton syntinen vanhurskasten seurakunnassa, niin kuin Iso Kirja kuuluu sanovan.

Mikko ei malttanut enää syöttää Liinuaan, sillä hän tahtoi ilahduttaa Evakko-Liisaa mahdollisimman nopeasti. Hevonen näytti ihmettelevän levähdystauon lyhykäisyyttä, kun se valjastettiin

ja ohjattiin jälleen tielle. Matka taittui nopeasti rupatellessa ja maisemia ihaillessa. Valtatieltä käännyttiin pienen mäenkumpareen alta sivutielle, ja pian aukesi hieno järvimaisema eteen. Oikealta näkyi siintävä järvenselkä ja kauniita metsäkumpareita. Tien vartta reunustivat pitkät peltosarat, ja kauempana silmään otti suurehko maalaistalo rakennuksineen – nekin näyttivät olevan järven rannalla. Vasemmalta välkkyi myös vettä, joten edessä olevan metsän takana täytyi olla niemi tai niemeke.

Nyt alkoivat Mikon kädet heilua, kun hän selitti:

– Tuo talo tuossa on Suur-Rahikkala, jossa ei ole pula-aikanakaan pettua syöty. Juuri tuon talon isännällä kuuluu olevan puute halontekijöistä. Talossa on vain kolme ihmistä, isä ja äiti sekä tytär. Suur-Rahikkalan Leena on näöltään kaunis kuin prinsessa, mutta sillä on niin kova työntahti päällä, jottei jouda poikien kanssa avioliittoasioista raataamaan. Kyllä Heikinkin sydän sykähtää, kunhan Rahikkalan Leenasta ohi kuljet. Tuon metsikön kohdalta kääntyy sitten tie Vihanniemeen. Tuo metsikkö on lintujen suosima pesimispaikka, joten paratiisin läpi sinua äitisi luo viedään.

– Mutta jospa hän, joka tuolla metsikön takana asuu, ei olisikaan minun äitini? Olisi muuten vain samanniminen, naurahti Heikki jo hiukan jännittyneenä.

– On sitten ihan varmasti. Sinussa on niin paljon äitisi piirteitä, ettei millään voi asiasta erehtyä, Mikko vakuutti.

Tuota pikaa käännyttiin pois Suur-Rahikkalaan johtavalta tieltä. Tultiin metsikköön, joka oli todella hurmaava. Metsikön takaa avautui eteen pitkä, kapeneva niemi, jonka edessä näytti olevan saari. Suuria mäntyjä ja koivuja kasvoi niemen molemmilla rantamilla. Keskellä oli pieni peltoaukeama. Oikealta näkyi pieni harmaa mökki ulkorakennuksineen. Kovalla

rytinällä ajettiin mökin pihaan, mutta tulijat saivat vastaansa syvän hiljaisuuden.

Jälleen avasi Mikko suunsa.

– Jo minä arvasin, ettei Liisa ole kotosalla. Mutta kaikkeen löytyy keinot. Heikki, loikkaa tästä rattailta pihalle ja jää tänne. Meitä viedään nyt. Se on vain yksi tupraus, kun Liisa on täällä.

Heikki hyppäsi rattailta ja tarjosi maksua kyydistä, mutta Mikko ei sitä ottanut. Hän pyörsi hevosensa takaisin ja läksi ajamaan Suur-Rahikkalaan päin. Heikki seisoi tovin pihalla, ja hänen silmänsä lepäsivät edelleen kauniissa maisemissa. Sitten hänen askeleensa suuntautuivat eteisen ovea kohti.

Mikko ja Kaisa hävisivät hevosineen nopeasti, koska he ounastelivat Evakko-Liisan olevan töissä naapurissa. Tässä he olivat täysin oikeassa. Vaikkakaan Liisa ei ollut mitään erityistä työpestiä taloon ottanut, hän kävi usein auttamassa emäntää siivoamisissa, leipomisissa ja muissa töissä. Tyttären ja isännän aika meni varsinkin näin keväällä peltohommissa.

Mikko ajoi hirveällä tohinalla pihaan ja pani ajokkinsa kiinni tallin seinään sijoitettuun kiinnityslenkkiin. Kaisa kiepsahti kärristä pois nopeammin kuin Mikko ja lennähti sisälle kertomaan suurta uutistaan. Talon emäntä – viisissäkymmenissä oleva ihminen – tiskasi astioita, ja Kaisan etsimä Evakko-Liisa oli ottamassa pitkävartisella leipälapiolla ruskeaksi paistuneita leipiä pois uunista.

– Jumala antakoon kaikille sellaisen päivän, mikä Liisalle on nyt valjennut. Suuri toiveesi on toteutunut.

Keskikokoinen, surumieliseltä vaikuttava Liisa ei käsittänyt, mistä oli kysymys. Luuli tervehdystä tavanomaiseksi mustalaisen kehuksi. Emäntä käännähti katsomaan tulijaa juuri sillä hetkellä, kun Liisa avasi suunsa.

– Minulla on ilo sanoa, että kaikki päivät tätä nykyä ovat oikein hyviä murheestani huolimatta. Ole, Kaisa, tervehditty, ja sano julki, mitä on sydämelläsi.

– Tuota mainitsemaasi murhetta, jonka laadun kyllä tiedän, ei ole enää olemassa.

– Kaisa, tuo murheeni on kuitenkin vielä sydämelläni. En jaksa uskoa, että olisit voinut sen poistaa.

– En minä vaan Jumala on sen poistanut. Me toimme Heikki-nimisen poikasi lähelle kotiasi. Hän etsii äitiään.

Evakko-Liisa valahti kalpeaksi ja huudahti:

– Jumalan tähden, puhutko totta?

– Olisi liian järkyttävää valehdella tällaisessa asiassa. Voit mennä katsomaan, jos et jaksa uskoa.

Talon Maria-emäntä selvisi ensimmäiseksi uutisen tuomasta yllätyksestä. Hän tarttui leipälapion varteen ja sanoi:

– Liisa, voit mennä. Minä otan leivät uunista.

Juoksujalkaa ja horjuen läksi Liisa venerantaan. Vaikea oli hänen uskoa uutista todeksi siitä huolimatta, että toivo pojan paluusta oli jatkuvasti kytenyt mielessä. Puolivälissä lahtea Liisan pää kääntyi vaistomaisesti venerantaa kohti. Heikki taivalsi niemen kärkeä kohti tajuamatta, että äiti tuli juuri järvellä veneineen. Eihän Heikki voinut tietää, missä äiti oli.

2

Kuin jotakin hyvin vierasta aristellen Heikki käveli Niementorpan pihamaalla. Vasta kylvetyt kasvispenkit tuoksuivat pihan laidassa ja juuri kunnostettu pieni perunamaa oli valmis istutettavaksi. Mutta muuten tienoo oli täysin hiljainen. Ketään ei tuntunut olevan kotosalla.

Heikki kiinnitti huomionsa valtaisaan pihlajapuuhun, joka kasvoi pihamaan pohjoisella laidalla. Olihan hän ennenkin nähnyt suuria pihlajia, mutta tämän puun muoto oli varsin erikoislaatuinen. Jostakin luonnon oikusta puun oksat muodostivat lähes täydellisen kartan Suomesta. Vasemmalla sojotti käsivarsi taivasta kohti ja heti tuon oksarykelmän tyvestä kohosi ikään kuin pää, ja mikä merkillisintä, niin tuon pään oikealla puolen näytti olevan kuin Petsamo eli toinen käsivarsi. Alempana oli havaittavissa jopa Pohjanlahden pohjukka ja vieläpä lovi Laatokan kohdalla. Heikki tuijotti pitkään pihlajapuuta kuin jotain ilmestystä. Hän havaitsi vielä senkin, että pihlajan oikean puolen alaoksat olivat typistyneet poikkileikattuina.

– Pihlajakin näyttää tietävän, että Stalin otti Karjalan meiltä.

Näin tuumi Heikki ja koputti varovasti pirttiin avautuvaa ovea. Kukaan ei vastannut. Silloin hän avasi lukitsematta jääneen oven ja siirtyi pirttiin. Kissa urahti pankolta ja hyppäsi

tulijaa vastaan. Se kihnutti Heikin kengänvartta, kunnes sai pari silitystä, mutta muuten pirtissä oli hiljaista. Eikä ketään tuntunut olevan kamarissakaan, jonka ovi oli avoinna.

Vaikka Heikki olikin jo Mikon ja Kaisan kertomuksesta lähes täysin varmistunut, että hänen äitinsä asui tässä, hän kuitenkin hätkähti nähdessään kamarin seinällä vanhempiensa nuoruudenkuvan. Se kuva oli jo tuttu Karjalan ajoilta. Samoin olivat muutamat huonekalut, muun muassa pöytä. Sen reunassa näkyivät vieläkin lovet, jotka hän oli puukollaan tehnyt ja saanut niistä isältä ankarat torut. Muutenkin torpasta huokui se sama lämmin henki, minkä äiti oli pystynyt luomaan heidän vuokra-asuntoonsa Karjalassa. Vielä hän havaitsi äidin ja isän valokuvan vieressä äidille luovutetun ja surunauhoin varustetun vapaudenristin. Se oli kirjoineen annettu äidille isän kaatumisen johdosta.

Arasti Heikki vetäytyi ulos jättäen tavaranyyttinsä eteiseen. Kissa seurasi kiinteästi mukana, kun hän läksi kävelemään polkua pitkin niemen kärkeä kohti. Suuret puut niemen molemmilla reunoilla saivat aikaan tunnelman, kuin olisi kävellyt suuressa pylvässalissa.

Niemen kärki huipistui loppupäästään ohueksi ja töksähti kapeaan salmeen. Salmen toisella puolen oli pieni, hyvin hauskannäköinen saari kivikkorantoineen. Salmen kapeus kiihotti Heikin ottamaan maasta kiven, ja kun hän heitti sen saarta kohti, se tirskahti rantakivikkoon. Vesilinnut esittivät heti vastalauseensa. Niiden rauhaa oli häiritty.

Lämpimässä päivänpaisteessa olisi aikaa kulunut niemessä vaikka millä mitalla, mutta oleskeluun tuli keskeytys. Lahden toiselta puolen läksi valkamasta vene tulemaan kiireesti niemekettä kohti. Nainen, joka veteli alaistuimelta airoilla, kääntyi

tavan takaa katsomaan rantaa kohti. Äiti oli tulossa.

Kun veneen kokka töksähti rantaan, Heikki tarttui kokkapuussa roikkuvaan renkaaseen. Karut kokemukset olivat aikaansaaneet sen, ettei hän osannut tunnelmoida. Hän oli kuitenkin yhtenä hymymerenä kun hän huudahti:

– Äiti näytät olevan. Pidä nyt lujasti kiinni veneen laidoista.

Evakko-Liisa ei ehtinyt nousta veneestä pois, kun Heikki vetäisi sen teloilleen. Liisan teki mieli tarttua poikaansa kiinni, mutta tämä tarjosi jo kättään ja sanoi:

– Terve, äiti. Tuhlaajapoika on palannut. Olen hyvässä kunnossa.

– Heikki, tätä olen hartaasti odottanut. Tulitko lähteäksesi vai jäädäksesi?

– Katsotaan tätä, kunhan ehditään. Armeijaan olisivat väkisin ottaneet, mutta en halunnut jäädä. Mutta onpa sinulla kaunis asuinpaikka. Ja entäs tuo pihlaja? En milloinkaan ole nähnyt tuon muotoista puuta.

– Ei sitä toki muualla olekaan. Se osaa ennustaa.

– Mitenkä ennustaa?

– Siihen ei tule tänä vuonna paljon kukkia. Tienneekö tämä Suomelle vaikeaa kesää.

– Vaikea tulee varmasti. Pääsin rajalta siviiliin. Siellä jo vaikuttaa sellainen vihan henki, ettei tiedä, milloin liipaisimesta vetävät.

Äit ja poika eivät kumpikaan halunneet availla menneisyyden syviä haavoja. Ei tahtonut Heikki kertoa siitäkään, että karkaamisen syynä oli ollut isän harjoittama liiallinen kurittaminen. Hän oli saanut isältä kaikkiaan seitsemänkymmentäviisi kertaa selkäänsä. Isä oli haudassa, ja Heikki oli päättänyt antaa rauhan hänen muistolleen.

Kun äiti alkoi järjestellä pojallensa ateriaa ja nukkumapaikkaa, Heikistä tuntui kuin jokin jää olisi sulanut hänen sydämestään. Liisan silmät punehtuivat, ja hänen oli vaikea pidättää kyyneleitään. Poika havaitsi tämän eikä kiinnittänyt siihen huomiota.

Muutaman tunnin sisällä Heikki pääsi mukaan torpan elämänmenoon, ja iltapuolella hän ryhtyi lämmittämään saunaa. Mutta yhä vielä liikuttiin kuin heikolla jäällä. Molemmat pelkäsivät, ettei vain yksikään sana mitenkään haavoittaisi toista. Äiti tunsi poikansa perusluonteen. Tunsi siitäkin huolimatta, että erossaolon vuodet olivat kasvattaneet Heikistä miehen. Aina välillä syntyi pientä ajatustenvaihtoa, joka sammui sitten taas alkuunsa.

Kun Heikki teki saunaan lähtöä, äiti kysyi:

– Mitä sinä puuhasit armeijassa?

– Ne kouluttivat minut panssarimieheksi ja pioneeriksi. Ajelin armeijan teräskärryjä, ja tässä loppusalla opetin alokkaille armeijassaolon ensimmäisiä alkeita.

– Vai niin, vai niin – noista en paljon ymmärrä.

Heikki, oletko opetellut polttamaan tupakkaa?

– En kääri sätkiä.

Oletkos hairahtunut viinaan?

– Siitäkin olen itseni irti pitänyt.

– Jumalan kiitos, huokaisi Liisa.

Heikki jatkoi:

– Äiti, minä en ole jumalaton siinä mielessä kuin joku toinen on. En tahdo olla mikään paholaisen kuivunut pärevakka, jota rutuutetaan miten tahdotaan. Tuntuu kuin joku näkymätön käsi varjelisi minua riehakkaalta pahanteolta. Pääsyntini lienee ylpeys. En kumarra kuvia.

Näin poika sanoi ja lähti saunaan. Hän viipyi siellä kauan tuijottaen pitkään järven selälle. Hän toivoi, että isä olisi ollut vielä elossa. Nyt hän voisi tasavertaisena keskustella isän kanssa asioista ja jopa panna vastaan pelkäämättä remmin iskuja. Nyt hän tajusi, että armeija oli osittain pilannut isän. Armeijassa oli preussilaisen kurin iljettäviä jäänteitä. Se kielsi tunnustamasta veljeä veljeksi. Näin oli Heikkiäkin monta kertaa opetettu ja suoraan sanottu, että aliupseerin sana oli kuin Jumalan sana. Siis aivan syystä oli Heikkikin kieltäytynyt jäämästä armeijan leipiin.

Heikin ollessa saunassa Evakko-Liisa pohti, sopisiko hänen kertoa eräästä tärkeästä asiasta jo sinä iltana Heikille. Tuli siihen tulokseen, että kertoisi. Pään asialle avasi Heikki itse, sillä tultuaan saunasta hän sanoi:

– Minä en ole liiemmälti tähän asti antanut tälle maalliselle materialle juuri viiden pennin arvoa. Mutta kun istuskelin tuossa saunan kynnyksellä, niin ensi kerran elämässäni tuumailin, että olisi se mahtava asia kun omistaisi joskus muutaman aarin maata. Toiveajattelua tämä kuitenkin toistaiseksi on.

– Voisitko jäädä asumaan tällaiseen paikkaan?

– On ihan turhaa ajatellakaan, että tällaista tienoota kukaan myisi.

– Niinpä niin, mutta tiedätkös, että voit saada tämän niemen ilman ostamistakin. Kai muistat, kun lapsena kerroin, että olen tästä pitäjästä kotoisin. Tämä niemeke on ollut sukumme huostassa jo hyvin kauan. Isäni oli Turkin sodan kävijöitä, ja pienenä ollessasi hän kävi luonamme Karjalassa. Olen syntynyt tässä torpassa viime vuosisadan lopulla, ja sain tämän paikan haltuuni isän kuoleman jälkeen toissa kesänä. Isä eli hyvin vanhaksi. Hän on nyt poissa, enkä minä siis oikeastaan ole